

EUROPARÅDET BØR ARBEJDE FOR IMPLEMENTERINGEN AF 'RETTE TIL HÅB' I TYRKIET

MARTS 2026

PEACE AND JUSTICE ASSOCIATION
STRASBOURG, FRANCE

CONTACT: INFO@PEACEANDJUSTICE.EU
WEBSITE: WWW.PEACEANDJUSTICE.EU

Kære ærede venner, parlamentsmedlemmer, menneskerettighedsforkæmpere og repræsentanter for politiske partier,

DI den følgende rapport behandler vi flere centrale spørgsmål vedrørende etableringen af en demokratisk juridisk ramme i Tyrkiet og opnåelsen af en varig fred i Kurdistan. Fremskridt på disse områder vil have en dybt positiv effekt, ikke kun inden for Tyrkiet, men i hele Mellemøsten.

Blandt de mest presserende spørgsmål i dag er implementeringen af det, der er blevet kaldt "retten til håb", nemlig afskaffelsen af skærpede livstidsdomme i Tyrkiet, som krævet af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom fra 2014 i Öcalan mod Tyrkiet (nr. 2). I september sidste år vedtog Europarådets Ministerkomité en midlertidig resolution, der opfordrede Tyrkiet til at foretage de nødvendige juridiske ændringer for at anerkende "retten til håb." Tyrkiet har fået frist til juni 2026 til at indsende en handlingsplan, der beskriver, vordan det har tænkt sig at gennemføre denne beslutning i praksis.

Selvom der er taget flere vigtige skridt det seneste år mod fred og demokratisering i Tyrkiet, især i forhold til løsningen af det kurdiske spørgsmål, er vi fortsat bekymrede for, at de tyrkiske myndigheder igen kan finde grunde til at udsætte implementeringen. Hver forsinkelse udskyder muligheden for varig fred, regional stabilitet og demokratisk fremgang i Tyrkiet.

Af disse grunde beder vi respektfuldt om, at I kontakter jeres repræsentanter i Ministerudvalget og opfordrer dem til at sikre, at dette emne bliver aktivt drøftet, og at der nås klare og afgørende konklusioner under udvalgets møde i juni 2026.

Kurdiske diaspora-samfund – der nu omfatter mere end to millioner mennesker – har boet i Europa i årtier og deler EU's kerneværdier om lighed, retfærdighed, demokrati og fred. Samtidig er vi dybt bekymrede for vores slægtninge og samfund i Mellemøsten, som fortsat er påvirket af igangværende konflikter, samt af det, vi opfatter som Europas relative tavshed om den seneste udvikling. Det er derfor vores oprigtige håb, at I vil handle på dette afgørende punkt og tale vores sag.

Selvom konkrete anbefalinger er skitseret i slutningen af rapporten, er vores mest presserende anmodning, at I handler på dette område. Enhver udtalelse, støtteerklæring og stemmeafgivning i Ministerudvalget er vigtig for at fremme disse mål. Demokratisering, respekt for retsstatsprincippet og fred i Tyrkiet er vigtige ikke kun for kurderne i Tyrkiet, men også for bredere diskussioner om menneskerettigheder, solidaritet og fremtiden for et mangesidigt diplomati gennem institutioner som Europarådet.

Ved at opretholde disse fælles værdier beskytter vi også de principper, som vores fælles demokratiske systemer er bygget på—og hjælper med at skabe den fremtid, vi stræber efter. Vi beder jer derfor om at engagere jer aktivt: skrive til Europarådets Ministerudvalg, tage spørgsmålet op med jeres udenrigsminister og bringe det op i den offentlige debat.

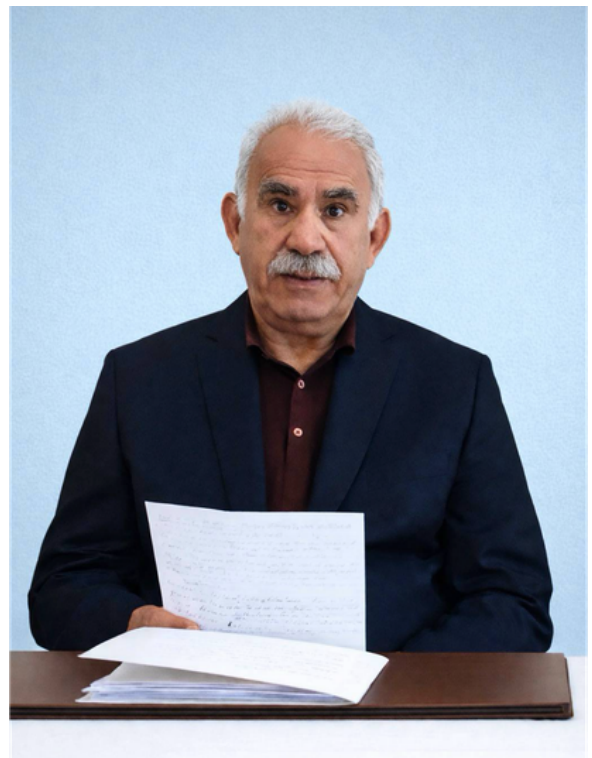
Introduktion

Abdullah Öcalan, der er en internationalt anerkendt kurdisk leder og revolutionær teoretiker, har været fængslet på øen İmralı i de sidste 27 år under forhold med alvorlig isolation og fratagelse af sine rettigheder. I 1999 blev han dømt til døden efter en særlig militærretssag, der senere blev vurderet uretfærdig i en afgørelse fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (Öcalan mod Tyrkiet).¹ I 2002 blev hans dom ændret til "skærpet livsvarigt fængsel" – en form for livsvarigt fængsel uden mulighed for prøvelse eller prøveløsladelse. I store dele af det sidste årti har han været holdt i næsten total isolation i længere perioder. Dette er sket på trods af en afgørelse fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i 2014 i Öcalan mod Tyrkiet (nr. 2),² som fandt, at skærpet livsvarigt fængsel uden mulighed for prøvelse var i strid med artikel 3 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Retten opfordrede Tyrkiet til at ændre sin lovgivning for at garantere det, der siden er blevet kendt som "retten til håb" – princippet om, at selv dem, der afsoner livstidsdomme, skal have realistiske udsigter til løsladelse og en gennemgang af deres straf.

Nylige udviklinger, både i Tyrkiet og inden for internationale institutioner, har igen bragt dette emne i rampelyset med fornyet aktualitet. I oktober 2024 opfordrede Devlet Bahçeli, leder af det nationalistiske MHP-parti i Tyrkiet (der er støtteparti til præsident Erdoğan's regeringsparti AKP), til at Öcalans "ret til håb" skulle anerkendes og at han burde tale til det tyrkiske parlament. Sammen med Öcalans opfordring til "Fred og Demokratisk Samfund" i februar 2025, indledte denne erklæring fra Devlet Bahçeli en ny proces med henblik på fred og demokratisering i Tyrkiet gennem løsningen af det kurdiske spørgsmål.

I løbet af det seneste år er der taget betydelige skridt mod fred, selvom der stadig er grundlæggende udfordringer. Abdullah Öcalan har løbende spillet en central rolle som en central samtalepartner i processen, idet han har haft direkte kontakt med en DEM-delegation, repræsentanter for den tyrkiske stat og en kommission oprettet i det tyrkiske parlament specifikt for at skabe en ramme for fredsprocessen. Alligevel fortsætter han med at blive holdt indespærret under restriktive betingelser med begrænset adgang til grundlæggende rettigheder og en uafklaret juridisk status.

Samtidig har Europarådets Ministerkomité presset Tyrkiet til at tage konkrete skridt til at gennemføre domstolens afgørelse i Öcalans sag. På sit møde i september 2025 satte udvalget en deadline til juni 2026 for Tyrkiet til at indsende en handlingsplan, der detaljeret redegør for de nødvendige lovgivningsmæssige ændringer.³ Da denne deadline nærmede sig, mens der ikke kunne konstateres nogen synlige fremskridt i implementeringen, ser sagen ud til at ville vende tilbage til Ministerkomiteens dagsorden, hvor yderligere tiltag så må indgå i overvejelserne.³

1. Öcalan v Turkey (2005) <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69022>

2. ÖCALAN v. TURKEY (No. 2) (2014) <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142087>

3. Interim Resolution CM/ResDH(2025)264 <https://search.coe.int/cm?i=09125948802873a4>

Efter næsten 30 års fængsling under barske isolationsforhold bliver Öcalan fortsat anerkendt af mange som en central samtalepartner og repræsentant for kurdiske forhåbninger om fred og demokrati. I denne sammenhæng anbefaler vi en fuld implementering af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom fra 2014 i Öcalan mod Tyrkiet (nr. 2) — især anerkendelsen af Abdullah Öcalans "ret til håb."

RETTE TIL HÅB: EUROPARÅDETS ANSVAR

Afskaffelsen af dødsstraffen i Tyrkiet bragte spørgsmålet om skærpet livsvarigt fængsel i forgrunden og dermed debatten om "retten til håb." Med vedtagelsen af lov nr. 4771 i 2002 blev dødsdommene ændret til skærpet livsvarigt fængsel.⁴ For dem, der var dømt for terrorrelaterede⁴ forbrydelser, blev muligheden for betinget løsladelse, strafudsættelse eller benådning kategorisk udelukket. Efterfølgende ændringer af den tyrkiske straffelov og loven om eksekution af domme gjorde disse undtagelser permanente. Selvom dødsstraf ikke længere blev anvendt i praksis som følge af disse ændringer i den tyrkiske straffelov, blev den reelt erstattet af et hårdere regime: livsvarigt fængsel uden udsigt til løsladelse.

Siden 2000'erne har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) udviklet en ensartet retspraksis, der beskytter "retten til håb" under artikel 3 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, som forbyder tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling. I Vinter og andre mod Storbritannien fastslog retten, at livstidsdomme både juridisk og praktisk kan reduceres, og at en prøvemekanisme skal være tilgængelig senest 25 år efter domsafsigelsen.⁵ Længere perioder slukker i praksis retten til håb.

Et afgørende vendepunkt for Tyrkiet opstod, da Abdullah Öcalans dødsdom blev ændret til skærpet livsvarigt fængsel. I Öcalan mod Tyrkiet (nr. 2) fastslog retten, at Tyrkiets system med skærpet livsvarigt fængsel uden mulighed for prøveløsladelse overtrådte artikel 3, fordi det ikke gav nogen realistisk udsigt til løsladelse eller prøvelse. Sådanne straffe idømmes almindeligvis under artikel 302 i den tyrkiske straffelov og artikel 17 i Antiterrorloven (lov nr. 3713), som begge udelukker prøveløsladelse for personer dømt for udpegede terrorrelaterede forbrydelser. Domstolen opfordrede Tyrkiet til at ændre sin lovgivning derefter, hvilket reelt anerkender anvendeligheden af "retten til håb."

Denne holdning blev bekræftet i efterfølgende domme, herunder Kaytan mod Tyrkiet og Gurban mod Tyrkiet, hvor retten igen fandt, at de kategoriske undtagelser under tyrkisk lov var uforenelige med artikel 3. Retten gjorde det klart, at problemets strukturelle karakter krævede en lovgivningsreform.

4. <https://www.anayasa.gov.tr/media/2628/2002-201.pdf>

5. VINTER AND OTHERS v. THE UNITED KINGDOM <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122664>

Ifølge EMR-domstolens retspraksis er minimumskravene til retten til håb:

- Straffen skal være juridisk og de facto mulig at genoverveje.
- En reel mulighed for løsladelse skal eksistere efter en vis periode (generelt senest 25 år).
- Gennemgangsprocessen skal indeholde tilstrækkelige proceduremæssige sikkerhedsforanstaltninger.
- Forholdene for tilbageholdelse skal tillade fangens rehabilitering og reintegration i samfundet.

I øjeblikket eksisterer retten til håb hverken i loven eller i praksis for personer, der er idømt livsvarigt fængsel i Tyrkiet. Både Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og FN's overvågningsorganer har identificeret denne situation som en klar og igangværende overtrædelse af internationale menneskerettighedsstandarder.

Siden 2015 har Europarådets Ministerkomité overvåget gennemførelsen af Öcalan (nr. 2) og Gurban-gruppens afgørelser. Den har gentagne gange opfordret Tyrkiet til at ændre sin lovgivning, levere gennemsigtige statistiske data om fanger, der afsoner skærpede livstidsdomme, og etablere en gennemgangsmekanisme i overensstemmelse med domstolens retspraksis.

På sit 1419. møde (30. november–2. december 2021) udtrykte ministerkomitéen alvorlig bekymring over manglende fremskridt og understregede, at udelukkelse af fanger dømt for forbrydelser mod "statens sikkerhed", "den konstitutionelle orden" eller "det nationale forsvar" fra betinget løsladelse var uforeneligt med konventionen. Den opfordrede Tyrkiet til at bringe sit juridiske rammeværk i overensstemmelse med domstolens retspraksis og anmodede om statistiske data om berørte fanger.⁶

På sit 1507. møde (17.–19. september 2024) gentog udvalget sine bekymringer og opfordrede kraftigt Tyrkiet til straks at vedtage de nødvendige lovgivningsreformer og henviste til sammenlignelige eksempler fra andre medlemsstater. Den advarede om, at hvis der ikke sker meningsfulde fremskridt, vil et udkast til en midlertidig resolution blive udarbejdet til mødet i september 2025.⁷

På sit 1537. møde (15.–17. september 2025) bemærkede komitéen, at der ikke var vedtaget nogen lovændringer i de elleve år siden Öcalan (nr. 2)-dommen, og udarbejdede derfor en midlertidig resolution. Udvalget understregede, at lovgivningsforslag – såsom oppositionslove, der giver mulighed for en 25-årig gennemgang af alle livstidsdomme – bør tages i betragtning. Den bemærkede også, at Kommissionen for National Solidaritet, Broderskab og Demokrati forventedes at indsende forslag i oktober og anmodede Tyrkiet om at iværksætte konkrete fremskridt inden juni 2026.⁸

6. 1419th meeting (DH) (30 November - 2 December 2021) - H46-37 Gurban group v. Turkey (Application No. 4947/04) <https://search.coe.int/cm?i=0900001680a48b1a>

7. 1507th meeting (17-19 September 2024) (DH) - H46-35 Gurban group v. Turkey (Application No. 4947/04) <https://hudoc.exec.coe.int/?i=CM/Notes/1507/H46-35E>

8. Interim Resolution CM/ResDH(2025)264 <https://search.coe.int/cm?i=09125948802873a4>

FN's Komité mod Tortur udsendte i sine afsluttende bemærkninger i 2018 og 2023 lignende anbefalinger, herunder ophævelse af artikel 25 i loven om fuldbyrdelse af straffe og sikkerhedsforanstaltninger. Ikke desto mindre er der ikke gennemført nogen strukturel reform.⁹

I denne sammenhæng er det afgørende, at Ministerudvalget hurtigt:

- Kræver gennemsigtige og omfattende statistiske data fra Tyrkiet vedrørende skærpede livstidsdomme;
- Uden undtagelse afskaffer lovgivningsbestemmelser, der pålægger kategoriske forbud mod betinget løsladelse;
- Intensiverer og regulerer tilsynet med udførelsen af Öcalan (nr. 2), Kaytan, Gurban og Boltan-dommene;
- Overvejer at vedtage effektive midlertidige resolutioner, hvis der stadig mangler konkrete fremskridt.

Kun en omfattende lovgivningsreform kan bringe Tyrkiets juridiske ramme i overensstemmelse med artikel 3 i konventionen og genoprette retten til håb. Det skal yderligere understreges, at "retten til håb" ikke blot er et individuelt anliggende. Det er også en fælles forpligtelse at beskytte menneskelig værdighed, som ligger i hjertet af systemet med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Tyrkiets overholdelse af sine forpligtelser er en presserende nødvendighed både for dets indenlandske retsorden og for det internationale menneskerettighedsregime.

FORÅRET 2026: ANDEN FASE AF PROCESSEN FOR FRED OG ET DEMOKRATISK SAMFUND

Siden Devlet Bahçelis udtalelse i oktober 2024 til støtte for "retten til håb" og Abdullah Öcalans opfordring den 27. februar 2025 til "Fred og et demokratisk samfund", er der taget vigtige skridt mod en politisk løsning på det kurdiske spørgsmål gennem demokratisering. Efter Öcalans appel erklærede PKK en ensidig våbenhvile, som stadig er gældende, indkaldte til sin kongres, besluttede at opløse organisationen, afholdt en symbolsk våbenafbrændingsceremoni i Sydkurdistan og trak sine guerillastyrker ud af Nordkurdistan (Tyrkiet) med løfte om at forfølge kurdiske rettigheder gennem lovlige og politiske midler. Kritikere hævder dog, at den tyrkiske stat endnu ikke har taget tilsvarende konkrete skridt.

I august 2025 blev Kommissionen for National Solidaritet, Broderskab og Demokrati oprettet i det tyrkiske parlament, som det vigtigste lovgivende organ med den opgave at designe en ramme for fredsprocessen. Kommissionen hørte vidnesbyrd fra en bred vifte af berørte grupper, herunder lørdagsmødrene, akademikere, fagforeninger, advokater og erhvervsrepræsentanter. I november besøgte en delegation fra kommissionen Öcalan på İmralı-øen for at modtage hans forslag.

I februar 2026 offentliggjorde Kommissionen sin endelige rapport, der foreslog tiltag til demokratisering og implementering af EMD-dommene. Rapporten blev dog kritiseret for at fastholde indramningen af et "terrorfrit Tyrkiet" og for at udelade nøglespørgsmål, som civilsamfundsaktører gentagne gange har rejst, herunder kurdiske sproglige og kulturelle rettigheder, "retten til håb" og ansvarlighed for gennemtvungne forsvindinger.¹⁰

I hele denne periode har Öcalan spillet en central rolle som en nøgle-samtalepartner. Hans forslag har ud over kurdiske rettigheder udvidet sig til en bredere demokratisering for alle befolkningsgrupper i Tyrkiet. Hans konstruktive rolle blev anerkendt i et brev underskrevet af 88 nobelpristagere til Ministerudvalget, hvor de udtrykte bekymring over hans tilbageholdelsesforhold og opfordrede til, at han skulle kunne bidrage frit til processen med henblik på en eventuel løsladelse.¹¹ Lignende opfordringer er blevet fremsat af fremtrædende intellektuelle og politiske skikkelser internationalt.

Efter Kommissionens rapport har nøglepersoner fra alle sider beskrevet processen som værende på vej ind i en anden fase og fremhævet behovet for konkrete lovgivningsmæssige og administrative reformer for at implementere de foreslåede tiltag. Centralt i dette er at præcisere Öcalans juridiske status. På trods af sin centrale rolle forbliver han tilbageholdt under forhold, der krænker hans grundlæggende rettigheder. For at forhandlingerne kan forløbe på lige fod, skal betingelserne tillade ham at deltage frit.

At anerkende "retten til håb" i hans tilfælde ville være et første skridt mod at afslutte det ekstreme isolationsregime, der har været pålagt i over 27 år, og mod at etablere det juridiske grundlag for at gennemtvinge en løsladelse. At tilpasse Tyrkiets regime for eksekvering af domme med dets menneskerettighedsforpligtelser ville ikke kun påvirke Öcalans sag, men også repræsentere et bredere skridt mod demokratisering og retsstatsprincipper, med konsekvenser for tusindvis af fanger, der tilbageholdes under de samme betingelser.

10. Disponible ici: <https://english.anf-news.com/news/final-report-of-the-parliamentary-commission-adopted-by-majority-vote-83980>

11. Disponible ici: <https://ocalanvigil.net/open-letter-by-69-nobel-prize-laureates/>

KONKLUSION OG ANBEFALINGER

I dag står vi ved et kritisk vendepunkt, hvor fremtiden for det kurdiske samfund – og for alle Tyrkiets folkeslag – står på spil. I betragtning af Tyrkiets rolle i den bredere region og de kurdiske regioner, der også spænder over Iran, Irak og Syrien, vil dette desuden få konsekvenser for det bredere Mellemøsten. På den ene vej ligger regional stabilitet, demokratisk selvstyre og fredelig sameksistens: på den anden vej udvidelsen af en regional konflikt og en voldelig ekstremisme, med konsekvenser langt ud over Mellemøsten. For at citere kommissionens rapport: "Områder med overvejende kurdisk, tyrkisk, arabisk, alevi og sunni befolkning og alle andre dele af dette område tilslutter sig ikke en gentagelse af de årtier lange lidelser og konflikter."

I denne sammenhæng skal der skabes betingelser for, at Abdullah Öcalan, en nøgleaktør i denne proces og legitim repræsentant for det kurdiske samfund, kan spille sin rolle i den igangværende fredsproces og blive løsladt fra fængslet. Af disse grunde kommer vi med følgende anbefalinger:

1. 'Retten til håb' skal implementeres i Tyrkiet. Europarådet skal yde det nødvendige politiske pres – og støtte – for at sikre, at Tyrkiet implementerer beslutningen fra EMR's afgørelse fra 2014 i Öcalan mod Tyrkiet (2). Hvis Tyrkiet igen undlader at gennemføre domstolens afgørelse, bør Ministerkomitéen benytte alle tilgængelige mekanismer, herunder men ikke begrænset til at indlede krænkelssager.
2. Öcalans tilbageholdelsesbetingelser bør betragtes inden for en gennemsigtig juridisk ramme, så struktureret, fortrolig og lovlig kommunikation med relevante aktører kan ske. En sådan kommunikation kan, hvor det er passende og i overensstemmelse med gældende lov, involvere repræsentanter for den kurdiske politiske bevægelse, kompetente tyrkiske myndigheder og eventuelt andre nationale og internationale aktører
3. Öcalan skal have lov til frit at spille sin rolle som den legitime repræsentant for det kurdiske folk og hovedforhandlingspartner med den tyrkiske stat i den igangværende forhandlingsproces.
4. Tyrkiet skal gennemføre de nødvendige juridiske og institutionelle reformer for at sikre, at alle livstidsdomme kan reduceres i lov og praksis i henhold til konventionens artikel 3.
5. En uafhængig kontrolmekanisme, underlagt domstolskontrol og beskyttet mod politisk indflydelse, skal etableres og anvendes uden diskrimination på alle livstidsfanger.
6. Den første gennemgang skal finde sted senest efter 25 år, med efterfølgende gennemgange med rimelige mellemrum.
7. Mekanismen skal indeholde stærke proceduremæssige garantier såsom adgang til juridisk bistand, retten til at blive hørt, adgang til dokumenter og retten til at anke negative afgørelser.
8. Fængselsregimet skal designes til at støtte den personlige udvikling og reintegration af fanger i samfundet.
9. Mekanismen skal gælde universelt for alle fanger, herunder dem, der er dømt efter straffeloven om sikkerhed og forfatningsmæssig orden samt under Antiterrorloven; Kategoriske forbud mod betinget løsladelse skal afskaffes.
10. Tyrkiet skal give Ministerkomitéen gennemsigtige og omfattende statistiske data om antallet af personer, der er dømt til skærpet livsvarigt fængsel, dem, der i øjeblikket retsforfølges under dette regime, og deres fordeling gennem årene.
11. Reformprocessen skal gennemføres med meningsfuld deltagelse fra advokatsamfund, civilsamfundsorganisationer og uafhængige eksperter og skal være gennemsigtig og ansvarlig.